Тақриз

ба автореферати диссертатсияи Солеҳзода Давлатбек Уроқ дар мавзуи «Экспертизаи судӣ дар мурофиаи ҷиноятии ҷумҳурии тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.9. Ҳуқуқи мурофиаи ҷиноятӣ.

Диссертатсияи Солеҳзода Давлатбек Уроқ дар мавзуи «Экспертизаи судӣ дар мурофиаи ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон» яке аз таҳқиқоти мукаммал ва назарраси илмӣ дар соҳаи ҳуқуқи мурофиаи ҷиноятӣ ба ҳисоб меравад, ки ба омӯзиши амиқи институти экспертизаи судӣ ҳамчун яке аз воситаҳои муҳими исбот дар мурофиаи ҷиноятӣ бахшида шудааст. Дар шароити муосири рушди низоми ҳуқуқӣ ва ислоҳоти судиву ҳуқуқӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаи баланд бардоштани сифати адолати судӣ, таъмини қонуният ва ҳимояи ҳуқуқу манфиатҳои қонунии шаҳрвандон аз ҷумлаи самтҳои афзалиятнок ба ҳисоб меравад. Дар ин замина, нақши экспертизаи судӣ ҳамчун воситаи илмӣ-асоснок барои муайян намудани ҳақиқати воқеӣ дар парвандаҳои ҷиноятӣ торафт муҳимтар мегардад.

Мавзуи интихобнамудаи муаллиф аз лиҳози мубрамият ва зарурати илмӣ-амалӣ дорои арзиши баланди таҳқиқотӣ мебошад. Зеро дар амалияи тафтишотӣ ва судӣ аксар вақт масъалаҳое ба миён меоянд, ки ҳаллу фасли онҳо бидуни истифодаи донишҳои махсуси илмӣ, техникӣ, тиббӣ, иқтисодӣ ва дигар соҳаҳо ғайриимкон аст. Маҳз дар ҳамин ҳолат экспертизаи судӣ ҳамчун механизми махсуси ба даст овардани далелҳои боэътимод баромад менамояд. Муаллиф дуруст таъкид менамояд, ки бе ташкили дуруст ва истифодаи самараноки экспертизаи судӣ таъмин намудани адолати воқеӣ дар мурофиаи ҷиноятӣ мушкил мегардад, зеро бисёре аз ҳолатҳои ҷиноятӣ дорои хусусияти мураккаби техникӣ ё илмӣ мебошанд.

Аз нигоҳи дараҷаи таҳқиқи мавзуъ дар илми ҳуқуқ метавон гуфт, ки институти экспертизаи судӣ дар адабиёти илмӣ то андозае мавриди баррасӣ қарор гирифтааст, вале таҳлили мукаммал ва системавии он дар шароити ҳуқуқи мурофиаи ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳанӯз ҳам зарурати ҷиддӣ дорад. Бисёр ҷанбаҳои муҳими ин институт, аз ҷумла масъалаи мақоми ҳуқуқии коршинос, дараҷаи мустақилияти ӯ, тартиби таъйин ва гузаронидани экспертиза, ҳамчунин меъёрҳои баҳодиҳии хулосаи экспертиза аз ҷониби суд ва мақомоти тафтишотӣ то ҳол якхела ва пурра ҳалли худро наёфтаанд. Аз ин рӯ, кори диссертатсионии мазкур ба пур кардани ҳамин холигиҳои илмӣ равона гардидааст.

Асоси методологии таҳқиқотро истифодаи маҷмӯи усулҳои илмӣ ташкил медиҳад, ки ба муаллиф имконият додааст, ки мавзуъро аз паҳлӯҳои гуногун баррасӣ намояд. Истифодаи усули таҳлили мантиқӣ имкон додааст, ки мафҳум ва моҳияти экспертизаи судӣ дақиқтар муайян карда шавад. Усули муқоисавӣ-ҳуқуқӣ барои баррасии таҷрибаи давлатҳои дигар ва муайян намудани фарқиятҳо ва умумиятҳо дар танзими ҳуқуқии ин институт хизмат намудааст. Усули таърихӣ бошад, ба таҳқиқи ташаккул ва инкишофи экспертизаи судӣ дар низоми ҳуқуқӣ мусоидат кардааст. Интихоби чунин усулҳо аз он шаҳодат медиҳад, ки таҳқиқот дорои хусусияти комплексӣ ва бисёрсамтӣ мебошад.

Аз нигоҳи назариявӣ, диссертатсия ба таҳлили васеи манбаъҳои илмӣ такя мекунад. Муаллиф асарҳои олимони ватанӣ ва хориҷиро дар соҳаи ҳуқуқи мурофиаи ҷиноятӣ ва криминалистика истифода бурдааст, ки ин ба баланд шудани сатҳи илмии таҳқиқот мусоидат намудааст. Ҳамзамон, таҳлили қонунгузории амалкунанда ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ имконият додааст, ки ҳолати воқеии танзими ҳуқуқии экспертизаи судӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда шавад. Илова бар ин, истифодаи маводи амалияи судӣ ба таҳқиқот хусусияти амалӣ ва

воқеӣ бахшидааст, ки ин яке аз ҷанбаҳои муҳими ҳар як таҳқиқоти диссертатсионӣ ба ҳисоб меравад.

Сохтори диссертатсия мантиқӣ ва пайдарпай буда, ба талаботи таҳқиқоти илмӣ ҷавобгӯ мебошад. Дар он масъалаҳои асосии марбут ба институти экспертизаи судӣ ба таври муназзам баррасӣ гардидаанд. Муаллиф мафҳум, моҳият ва аҳамияти экспертизаи судиро ҳамчун як шакли истифодаи донишҳои махсус дар раванди исбот таҳлил намуда, нақши онро дар низоми далелҳо дар мурофиаи ҷиноятӣ муайян кардааст. Инчунин масъалаҳои марбут ба намудҳои экспертиза, тартиби таъйин ва гузаронидани он, мақоми коршинос ва кафолатҳои мустақилияти ӯ мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд.

Яке аз ҷанбаҳои муҳимми таҳқиқот ба масъалаи арзёбии хулосаи экспертиза аз ҷониби суд ва мақомоти тафтишотӣ дахл дорад. Муаллиф дуруст таъкид мекунад, ки хулосаи экспертиза бояд ҳамчун як манбаи мустақили далелӣ, вале дар ҳамбастагӣ бо дигар далелҳо арзёбӣ карда шавад. Дар ин самт, масъалаи таъмини тавозуни дуруст байни озодии арзёбии далелҳо ва истифодаи дурусти донишҳои махсус аҳамияти хоса дорад.

Навоварии илмии диссертатсия дар як қатор натиҷаҳо ва пешниҳодҳои муаллиф зоҳир мегардад. Пеш аз ҳама, кӯшиши муайян намудани мафҳуми ягона ва мукаммали экспертизаи судӣ ҳамчун падидаи ҳуқуқӣ ва равандӣ аз ҷумлаи дастовардҳои муҳими таҳқиқот мебошад. Ҳамчунин таҳлили мақоми ҳуқуқии коршинос ва масъалаи таъмини мустақилияти ӯ дар раванди мурофиа яке аз ҷанбаҳои ҷолиби илмии кор ба ҳисоб меравад. Муаллиф ба он диққат додааст, ки бе таъмини мустақилияти воқеии коршинос, эътимоднокии натиҷаҳои экспертиза зери суол қарор мегирад.

Аҳамияти амалии натиҷаҳои таҳқиқот дар он ифода мeёбад, ки пешниҳодҳои муаллиф метавонанд дар такмили қонунгузории мурофиаи

ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода шаванд. Аз ҷумла, такмили тартиби таъйин ва гузаронидани экспертиза, муайян намудани меъёрҳои дақиқи арзёбии хулосаи он, инчунин таҳкими кафолатҳои ҳуқуқии коршиносон аз ҷумлаи самтҳои муҳими пешниҳодшуда мебошанд. Ин пешниҳодҳо метавонанд дар фаъолияти мақомоти тафтишотӣ ва судӣ барои баланд бардоштани сифати қарорҳои қабулшаванда мусоидат намоянд.

Эътимоднокии натиҷаҳои илмии диссертатсия бо такя ба манбаъҳои гуногуни илмӣ, қонунгузорӣ ва таҳлили амалияи судӣ таъмин гардидааст. Муаллиф кӯшиш намудааст, ки ҳар як хулоса ва пешниҳодро бо асосҳои назариявӣ ва амалӣ асоснок намояд, ки ин аз сатҳи баланди масъулияти илмии ӯ шаҳодат медиҳад.

Бо вуҷуди ин, дар кори диссертатсионӣ баъзе ҷанбаҳое низ ба назар мерасанд, ки метавонанд ҳамчун нуқтаҳои такмилдиҳӣ баррасӣ шаванд. Масалан, диссертант пешниҳод менамояд, ки дар моддаи 6 Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон мафҳуми зерини эксперти судӣ пешбинӣ карда шавад:

«Эксперти судӣ шахси воқеист, ки дар соҳаи илм, техника, фарҳанг ё касбу ҳунар дорои донишу малакаи махсус буда, дар асоси қарори таҳқиқкунанда, мақомоти таҳқиқ, муфаттиш, прокурор ё таъиноти суд (қарори судя) ба пешбурди парвандаи ҷиноятӣ ҳамчун шахси аз оқибати кор манфиат надошта барои додани хулосаи хаттӣ ва асосноки илмӣ, ҷалб карда шудааст» (саҳ. 92, сархати якум).

Зери шубҳа қарор додани мафҳуми пешниҳодгардида имконнопазир аст, зеро, ки вай б̆а тадқиқоти гузаронидашуда асос ёфтааст. Лекин, аз нигоҳи мо ба он илова карда шудани калимаи «судӣ» метавонад мантиқи онро то андозае маҳдуд намояд.

Эскпертиза танҳо хоси мурофиаи ҷиноятӣ набуда, вай мумкин аст дар соҳаҳои дигар, масалан, муносибатҳои маданӣ гузаронида шавад.

Аз ин хотир, ҳангоми дар минбаъда гузаронида шудани тадқиқоти илмӣ ба назар гирифта шудани ҳолати мазкур аз аҳаммият холӣ нахоҳад буд.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Солеҳзода Давлатбек Урок кори илмии мукаммал, анҷомёфта ва дорои арзиши баланди назариявӣ ва амалӣ мебошад. Он ба талаботи асосии таҳқиқоти номзадии илм ҷавобгӯ буда, метавонад барои ҳимоя дар Шӯрои диссертатсионӣ тавсия карда шавад. Натиҷаҳои таҳқиқот барои рушди минбаъдаи илми ҳуқуқи мурофиаи ҷиноятӣ, такмили қонунгузорӣ ва беҳтар намудани фаъолияти мақомоти судӣ ва тафтишотӣ аҳамияти назаррас доранд ва метавонанд дар амалияи ҳуқуқӣ татбиқи васеъ пайдо намоянд.

Тақриздиҳанда:
Мудири кафедраи ҳуқуқи байналмилалии факултети ҳуқуқшиносии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон,
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент Абдухолиқзода А.

734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, кӯчаи Саид Носир, 33
Тел.: (+992) 939996006
E-mail: akmal2006@mail.ru

Имзои А.М. Абдухолиқзодаро тасдиқ менамоям:
Сардори Раёсати кадрҳо, коргузорӣ ва корҳои махсуси Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон,
номзади илмҳои педагогӣ Насрудинзода А.

734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, кӯчаи Саид Носир, 33
Тел.: (+992) 2241786
E-mail: info@apa.tj
Сомона: http.www.apa.tj

18.05.2026